



Trwy e-bost

5^{ed} Hydref 2021

Annwyl Jenny,

Ysgrifennaf i rannu rhai o'r canfyddiadau a'r cyngor sydd wedi deillio o fy ngwaith mewn perthynas â chydaddoldeb a chyfiawnder cymdeithasol ac a allai fod o ddiddordeb i waith y Pwyllgor yn ystod tymor nesaf y Senedd. Mae nifer o fy argymhellion a sylwebaethau isod yn berthnasol i Bwyllgorau Senedd eraill, ond roeddwn i eisiau tynnu eich sylwch chi atynt hefyd oherwydd dylid ymdrechu ar draws Pwyllgorau i integreiddio gwahanol feysydd gwaith. Bydd integreiddio meysydd polisi yn well yn sicrhau craffu ar y cyd, y gallu i nodi bylchau gweithredu a chynnig atebion ar draws gwaith y Senedd. Gallwch ddod o hyd i'm llythyrau at Bwyllgorau eraill [yma](#).

Hoffwn hefyd awgrymu i chi ac i Bwyllgorau eraill faes trawsbynciol, y gellir edrych arno ar y cyd ac mewn cydweithrediad gan rai, neu yn ddelfrydol pob un, o Bwyllgorau'r Senedd: Sgiliau ar gyfer Adferiad Gwyrdd. Mae adferiad gwyrdd llewyrchus, cyfartal, o effeithiau COVID-19 yn golygu darparu bywoliaethau o ansawdd da i bawb, wrth gefnogi datgarboneiddio cyflym a gwella bioamrywiaeth. Mae hyn yn dibynnu ar gael y sgiliau a'r hyfforddiant cywir ar gyfer ein poblogaeth. Mae hwn yn faes y mae fy nhim fy hun wedi'i archwilio yn ddiweddar, a gallwch ddod o hyd i'n cyhoeddiad diweddaraf [yma](#).

Ym mis Mai 2020, cyhoeddais yr [Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol](#) cyntaf erioed, a oedd yn ystyried y cynnydd a wnaed gan gyrrff cyhoeddus wrth weithredu'r Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Roedd hefyd yn nodi'r camau a'r argymhellion y dylai gyrrff cyhoeddus eu mabwysiadu wrth iddynt roi'r ddeddfwriaeth ar waith ymhellach. Rwyf wedi tynnu sylw i'r Pwyllgor isod at ganfyddiadau mwyaf perthnasol yr adroddiad i'w hystyried (gweler Atodiad 1 am argymhellion perthnasol). Byddwn yn annog holl Aelodau'r Pwyllgor i ystyried yr adroddiad ac yn benodol yr Adrannau ar [Gymru Fwy Cyfartal](#), [Cymru Lewyrchus](#), [Cymru o Gymunedau Cydlynus](#) a Phennod 2 ar weithrediad Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol gan [Lywodraeth Cymru](#) a'r [cyrrff cyhoeddus](#).

Mae cydraddoldeb yn thema drawsbynciol sy'n rhedeg trwy'r rhan fwyaf o'n gwaith ac mae llawer o adrannau eraill Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol yn cyffwrdd â hi, felly efallai yr hoffech chi edrych ar [grynodedb gweithredol](#) llawn yr adroddiad.

Byddwn yn awgrymu eich bod yn ystyried [yr ail iteriad o'r Adroddiad Tueddiadau'r Dyfodol sydd ar ddod](#), a gyhoeddir yn ddiweddarach eleni gan Lywodraeth Cymru. Mae Atodiad 2 isod yn rhoi rhai o'r tueddiadau perthnasol i chi yn y dyfodol a allai effeithio ar gylch gwaith y Pwyllgor.

Byddwn hefyd yn cyngori pob Pwyllgor i ystyried sut mae'r meysydd blaenoriaeth o'u dewis yn cyd-fynd â'r amcanion a'r camau yn y [Rhaglen lywodraethol gyhoeddedig](#).

Yn bwysig, ym mis Medi, byddaf hefyd yn cyhoeddi adroddiad ar dueddiadau'r dyfodol sy'n ymwneud yn benodol ag anghydaddoldebau, a fydd o ddiddordeb i'r Pwyllgor. Er nad yw'r gwaith hwn wedi cael cyhoeddusrwydd eto, rwyf wedi cynnwys rhai o ganfyddiadau'r adroddiad hwnnw isod.

Byddwn i a fy nhîm yn hapus i gwrdd ag Aelodau'r Pwyllgor neu glercod i drafod hyn ymhellach, os credwch y byddai hynny'n ddefnyddiol.

Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol

Mae cydraddoldeb yn fater i bawb. Er gwaethaf cynnydd mewn rhai meysydd, megis cynnydd mewn cyflogaeth, culhau bylchau cyrhaeddiad addysgol i rai, a chynnydd yn lefelau cyfranogiad gwleidyddol, rydym yn dal i weld lefelau anghydraddoldeb sy'n annerbyniol yn yr 21ain ganrif. Mae llawer i'w wneud o hyd yng Nghymru i sicrhau bod pawb yn rhydd o wahaniaethu ac yn gallu mwynhau eu hawliau dynol sylfaenol.

Dangosodd COVID-19 sut yr arweiniodd anghydraddoldebau strwythurol presennol at ddsbarthiad anwastad o ddiodefaint o ran salwch, tlodi, diweithdra, tai gwael, a mynediad i fannau gwyrdd.

Mae angen mynd i'r afael â'r anghydraddoldebau hyn ar frys mewn ffordd integredig a chyfannol er mwyn osgoi gwaethygu'r anghydraddoldebau presennol a sicrhau bod gweledigaeth Cymru ar gyfer Cymru Fwy Cyfartal yn cael ei chyflawni. Gallwch ddod o hyd i'r camau yr wyf yn cynnig y mae angen i Lywodraeth Cymru eu cymryd er mwyn gwneud hyn yn Atodiad 1.

Mae'r canfyddiadau a ddaeth i'r amlwg yn Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol a fy ngwaith dilynol yn cynnwys y canlynol:

- Nid yw patrymau tlodi wedi newid yn sylweddol dros genedlaethau - mae angen gwneud mwy o waith i ddatblygu meddwl y tu hwnt i elfennau economaidd a chymdeithasol tlodi.
- Mae cyflogaeth yng Nghymru wedi cynyddu yn ystod y blynyddoedd diwethaf, ond mae anghydraddoldebau annerbyniol o hyd i lawer o grwpiau o bobl.
- Rhaid i'r canfyddiadau o 'dlodi' newid. Er bod y gyfradd ddiweithdra yng Nghymru yn parhau i fod ar lefelau isel yn hanesyddol, mae dros hanner y bobl sy'n byw mewn tlodi yng Nghymru heddiw mewn gwaith.
- Mae pandemig COVID-19 wedi tynnu sylw at anghydraddoldebau marchnad lafur sydd wedi hen ymwreiddio, yn enwedig i bobl ifanc, pobl anabl, menywod a phobl o leiafrifoedd ethnig.
- Dylai Llywodraeth Cymru archwilio cyfleoedd i dreialu wythnos waith pedwar diwrnod, wedi'i alinio ag incwm sylfaenol cyffredinol, gan adeiladu ar dystiolaeth a gasglwyd gan beilotiaid mewn gwledydd eraill fel ffordd i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau heddiw ac yn y dyfodol.
- Mae angen gwaith pellach i sicrhau bod ein gwneuthurwyr penderfyniadau yn rhannu nodweddion y bobl y maent yn gwneud penderfyniadau drostynt.
- Mae Trais yn erbyn Menywod yn parhau i fod yn her sylweddol a pharhaus er gwaethaf ffocws cynyddol a chyflwyniad deddfwriaeth benodol.
- Mae gan gysylltedd digidol y potensial i drawsnewid yr economi wledig, gan helpu pobl a chymunedau mewn ardaloedd gwledig i fynd i'r afael â rhai o'r heriau allweddol sy'n eu hwynebu.
- Gellid creu dros 60,000 o swyddi yn yr economi werdd erbyn 2022 gyda buddsoddiad mewn seilwaith. Fodd bynnag, nid yw'r biblinell sgiliau gyfredol yn barod ar gyfer y galw hwn a heb ymyrraeth bydd yr un anghydraddoldebau llafur sy'n bodoli nawr yn cael eu hatgynhyrchu yn yr economi 'werdd' a digidol.
- Y poblogaethau tlotaf a mwyaf ymylol sy'n lleiaf cyfrifol am gynhyrchu nwyon tŷ gwydr ac a) yw'r rhai mwyaf tebygol o fod yn agored i'w effeithiau negyddol, b) yn fwy agored i ddifrod, a c) sydd â'r adnoddau lleiaf i ymateb, ymdopi a gwella.



Yn seiliedig ar fy nghyngor a'm gwaith presennol, byddwn yn annog y Pwyllgor i ystyried canolbwyntio eu gwaith ar gydraddoldeb o amgylch y themâu canlynol:

- **Mynd i'r afael â thlodi ac anfantais economaidd-gymdeithasol**
- **Ein poblogaeth sy'n heneiddio**
- **Cyrff cyhoeddus yn nodi ac yn lliniaru effeithiau cydraddoldeb newid yn yr hinsawdd**
- **Gwaith teg: sicrhau mynediad cyfartal i swyddi gweddus, gan gydnabod gwerth pawb.**
- **Cyfranogi: Rhoi cyfle cyfartal i bobl gymryd rhan mewn gwneud penderfyniadau, er mwyn galluogi canlyniadau cyfartal**
- **Cyfleoedd addysgol: Galluogi pobl i ddatblygu'r sgiliau a'r wybodaeth sydd i'w cyflawni**
- **Cydraddoldeb canlyniadau iechyd: deall achosion ac effeithiau anghydraddoldebau iechyd**

Mae mwy o fanylion a chyngor mewn perthynas â chydraddoldeb i'w gweld yn yr Adrannau ar [Gymru Fwy Cyfartal](#), [Cymru Lewyrchus](#), [Sgiliau ar gyfer y Dyfodol](#) a [Datgarboneiddio](#) yn Adroddiadau Cenedlaethau'r Dyfodol; fy nadansoddiad diweddar o Sgiliau, [Sgiliau trwy Argyfwng: Uwchsgilio ac \(Ail\) Hyfforddi ar gyfer Adferiad Gwyrdd yng Nghymru](#); fy mhapur, '[Rhaglen Lywodraethu Addas ar gyfer y Dyfodol](#)'; a fy adroddiad diweddar ar ariannu rhaglen ôl-ffitio genedlaethol, [Cartrefi Addas i'r Dyfodol](#).

Cymunedau Cydlynus

Mewn perthynas â chymunedau cydlynus, gellir dod o hyd i'm cyngor, canfyddiadau ac argymhellion yn yr Adrannau [Cymru o Gymunedau Cydlynus](#) yn Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol.

Mae fy nghanfyddiadau yn cynnwys y canlynol:

- Dylai cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus sicrhau eu bod yn ymgorffori diwylliant o ymglymiad ystyrion, gan alluogi cymunedau i lywio a llunio penderfyniadau lleol.
- Mae angen i gyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ystyried atebion symudedd sydd o fudd i gydlyniant cymunedol, iechyd, cydraddoldeb a'r amgylchedd.
- Mae cyrff cyhoeddus yn cydnabod pwysigrwydd tai o ansawdd da ar lesiant pobl ond nid ydynt yn ystyried y tueddiadau tymor hwy.
- Mae unigrwydd yn argyfwng cenedlaethol ac mae'n cael ei gydnabod fwyfwy gan gyrff cyhoeddus yn eu hamcanion a'u camau llesiant.
- Mae mynediad at wasanaethau llesiant allweddol mewn cymunedau yn anghyfartal ledled Cymru.
- Mae mwy o gyrff cyhoeddus yn cydnabod y gall mynediad i fannau gwyrdd a glas gael dylanwad cadarnhaol ar iechyd a llesiant cymunedol.
- Mae twf economaidd wedi dod yn anghytwys, ac mae llawer o gymunedau ledled Cymru yn cael eu gadael ar ôl.
- Mae gan gysylltedd digidol y potensial i drawsnewid yr economi wledig, gan helpu pobl a chymunedau mewn ardaloedd gwledig i fynd i'r afael.
- Ychydig o arddangosiad sydd o sut mae cyrff cyhoeddus yn deall natur amrywiol eu cymunedau gwledig.

Yn seiliedig ar fy nghyngor a'm gwaith presennol, byddwn yn annog y Pwyllgor i ystyried canolbwyntio eu gwaith ar gymunedau cydlynus o amgylch y themâu canlynol:

- **Creu'r amodau lle gall pobl a chymunedau wneud y pethau sy'n bwysig iddyn nhw**
- **Cefnogi cymunedau i fod â chysylltiad da a diogel**
- **Sicrhau bod gan bawb fynediad at wasanaethau allweddol**
- **Gwerthfawrogi'r rôl a'r sefydliadau angor cymunedol posibl y gall eu chwarae wrth adeiladu cymunedau cydlynol**
- **Canol trefi a dinasoedd mwy gwyrdd i bobl a bywyd gwyllt**
- **Gweithio gyda'r sector creadigol a diwylliannol i gefnogi adfywio trefi a dinasoedd**
- **Manteisio ar y cynnydd mewn gweithio o bell yn ystod y pandemig i ailgyflenwi adeiladau yng nghanol pentrefi, trefi a dinasoedd i gefnogi lleoedd gwaith a rennir ar draws y sector, tai a defnyddiau eraill sydd o fudd i bobl, cymunedau a llesiant.**

Gweithredu Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol

Mewn perthynas â gweithredu'r Ddeddf, gellir dod o hyd i'm cyngor, canfyddiadau ac argymhellion ym [Mhenod 2 o Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol](#) a'r adroddiad a gyhoeddais yn dilyn fy rownd gyntaf o Fonitro ac Asesu i ba raddau y mae cyrff cyhoeddus yn cyflawni eu hamcanion llesiant, [Cynnydd tuag at Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol](#). Ym mis Tachwedd 2020, ysgrifennais [lythyr hefyd at y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus](#) yn amlinellu'r rhwystrau i weithredu'r Ddeddf. Ym mis Mawrth 2020, lluniodd y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus [adroddiad](#) gyda'u canfyddiadau ar y rhwystrau i weithredu'r Ddeddf, a fydd hefyd o ddiddordeb i chi.

Mae fy nghanfyddiadau yn cynnwys y canlynol:

- Mae'r Ddeddf yn sicrhau rhywfaint o arloesi rhagorol. Rwy'n gweld symudiad cynyddol o newid, gyda phobl yn beiddgar cyflawni'n wahanol i wella llesiant economaidd, diwylliannol, cymdeithasol ac amgylcheddol.
- Roedd blynyddoedd cynnar y Ddeddf yn gofyn am ffocws sylweddol ar broses ac ar adeiladu perthnasoedd, ond mae sylw bellach yn troi at weithredu. Mae'r rhan fwyaf o gyrff cyhoeddus yn gwneud cynnydd o ran gweithredu'r Ddeddf ond mewn gwahanol ffyrdd. Yn y cam nesaf, mae angen iddynt gymhwyso'r Ddeddf ar draws ei holl ddyheadau a'i gofynion cyfreithiol.
- Mae bwch gweithredu rhwng y dyhead a nodwyd gan Lywodraeth Cymru mewn polisi a deddfwriaeth a'u hymrwymiad i gyflawni ar lawr gwlad.
- Mae'r cylchoedd cyllido tymor byr, gofynion cynllunio corfforaethol a gofynion rheoli perfformiad a osodir gan Lywodraeth Cymru ar gyfer cyrff cyhoeddus yn rhwystr i feddwl yn y tymor hir ac yn aml maent yn gyrru'r ymddygiadau anghywir.
- Mae angen gwneud mwy i sicrhau bod cyllid grant a meini prawf cyllido craidd yn cymell ac yn annog cymhwyso'r Ddeddf.
- Mae'r meysydd newid corfforaethol (er enghraifft cynllunio corfforaethol, cynllunio ariannol, cynllunio'r gweithlu, caffael, asedau, rheoli risg a rheoli perfformiad) a amlinellir yn y Ddeddf yn ysgogiadau posibl i ysgogi newid, ond rhaid i gyrff cyhoeddus wneud gwell defnydd ohonynt.
- Mae fframweithiau perfformiad a rheoliadol yn gyrru cynnydd a newid yn y meysydd anghywir.
- Nid yw strwythurau cyllid a chyllidebu Llywodraeth Cymru yn seiliedig ar brif grwpiau gwariant, sy'n gysylltiedig â phortffolios gweinidogol unigol, wedi'u hintegreiddio.

- Mae angen i'r Llywodraeth wneud mwy i ddangos dull ataliol traws-lywodraethol, cydlynol sy'n seiliedig ar dystiolaeth

Mae llawer o'r canfyddiadau hyn yn dangos na ellir cyfyngu gweithredu'r Ddeddf i gylch gwaith un Pwyllgor Senedd yn unig, o ystyried y dylai'r Ddeddf fod yn berthnasol i'r hyn y mae Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus eraill ledled Cymru yn ei wneud a sut y maent yn ei wneud.

Byddwn yn annog y Pwyllgor i ystyried y canfyddiadau hyn yn ofalus a'u defnyddio i lywio eu blaenoriaethau a gweithio mewn perthynas â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn nhyrnor nesaf y Senedd.

Efallai y bydd gennych ddi-ddordeb hefyd yn rhai o'r astudiaethau achos o arfer da yr wyf wedi bod yn eu casglu, sydd ar gael [yma](#).

Unwaith eto, hoffwn ddiolch i'r Pwyllgor am y cyfle i fwydo i'w blaenoriaethau ar gyfer telerau nesaf y Senedd. Os hoffech drafod unrhyw un o'r pwyntiau uchod yn fwy manwl, peidiwch ag oedi cyn cysylltu â'm tîm yn ContactUs@futuregenerations.wales.

Yr eiddoch yn gywir,



Sophie Howe

Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru



Atodiad 1

Argymhellion Perthnasol o Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol 2020

Cymru sy'n fwy Cyfartal

Argymhelliad Allweddol

Dylai Llywodraeth Cymru ystyried sut y gall ymateb i dueddiadau'r dyfodol (megis cynyddu awtomeiddio, ein poblogaeth sy'n heneiddio a newid yn yr hinsawdd) mewn ffyrdd sy'n lleihau anghydraddoldebau yn hytrach na'u cyflawni.

Argymhellion Polisi

Dylai Llywodraeth Cymru wneud y canlynol:

- Gweithredu argymhellion yr Adolygiad Cydraddoldeb Rhyw gan ganolbwyntio'n benodol ar oblygiadau tueddiadau'r dyfodol yn ogystal â'r heriau cyfredol.
- Sicrhau ei fod yn defnyddio ysgogiadau fel Dyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus; dyletswydd economaidd-gymdeithasol a Bil Partneriaethau Cymdeithasol (Cymru), mewn ffyrdd sy'n cyd-fynd â gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 - yn enwedig gosod, cyflawni ac adrodd ar amcanion llesiant.
- Cymryd camau beiddgar i fynd i'r afael â'r anghydraddoldebau a brofir gan gymunedau Du, Asiaidd a lleiafrifoedd ethnig yng Nghymru - gan gynnwys trwy Strategaeth Cydraddoldeb Hiliol.
- Gosod targedau heriol ar gyfer recriwtio'r sector cyhoeddus, gan sicrhau bod pobl â nodweddion amrywiol yn cael eu cynrychioli'n amlwg yn y llywodraeth ar bob lefel. Dylai'r dull hwn gydnabod pwysigrwydd profiad byw o anfantais fel maen prawf recriwtio dilys. Dylid cyflwyno Llwybr Carlam Bywyd Go lawn fel rhan o recriwtio'r llywodraeth. (Gweler argymhelliad Pennod 2 ar y 'Llwybr Carlam Bywyd Go lawn'.
- Sicrhau bod y cwricwlwm ysgol newydd yng Nghymru yn arfogi plant yn ddigonol i ddod yn ddinasyddion gwybodus moesegol yng Nghymru amrywiol; yn enwedig yng nghyd-destun y twf ymddangosiadol mewn troseddau casineb a waethgywyd gan Brexit.
- Sicrhau ei fod yn defnyddio pob lifer sydd ar gael i leihau anghydraddoldebau a dod â thlodi i ben yng Nghymru, gan wneud y mwyaf o gyfleoedd ar draws yr holl nodau llesiant.

Argymhellion Proses:

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddod â'r canlynol i ben:

- Canolbwyntio ymdrechion i fynd i'r afael â thlodi a lleihau anghydraddoldeb yn bennaf o fewn ymyriadau economaidd a chymdeithasol, gan gollu cyfleoedd i gymryd agwedd fwy cyfannol sy'n cyfrannu at yr holl nodau llesiant.
- Dulliau o brentisiaethau, mentora, cysgodi gwaith a rhaglenni interniaeth / lleoliad gwaith â thâl nad ydynt yn ceisio mynd i'r afael â thangynrychiolaeth rhai grwpiau.

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddechrau:

- Defnyddio technegau ymchwil a dyfodol tueddiadau'r dyfodol i gynllunio sut i leihau tlodi ac anghydraddoldebau ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.



- Defnyddio'r diffiniad o atal i sicrhau bod y dull cyffredinol o ddod â thlodi i ben a lleihau anghydraddoldeb yn symud i ddulliau ataliol, yn ogystal â chefnogi pobl sy'n profi anfantais.
- Alinio ysgogiadau allweddol yn well i fynd i'r afael â thlodi ac anghydraddoldebau â gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.
- Ei gwneud yn ofynnol i bawb sy'n derbyn cyllid gan y llywodraeth ddarparu hyfforddiant cydraddoldeb, amrywiaeth a rhagfarn anymwybodol i'w weithlu sy'n wynebu'r cyhoedd a'r cyhoedd.
- Ceisio lleihau anghydraddoldebau trwy gynnwys pobl yn y 'stori y tu ôl i'r data' a chydweithio ag eraill.
- Mynd i'r afael â'r argymhellion a gynhwysir yn adroddiad Archwilio Cymru: 'Cynnydd wrth Weithredu'r Ddeddf Trais yn erbyn Menywod Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol'.

Cymru o Gymunedau Cydlynus

Argymhelliad Allweddol

Dylai Llywodraeth Cymru geisio mabwysiadu dull creu lleoedd ar gyfer rhaglenni, cyfleusterau a gwasanaethau cymunedol sy'n cyd-fynd â'r egwyddorion creu lleoedd sydd wedi'u cynnwys ym Mholisi Cynllunio Cymru.

Argymhellion Polisi

Dylai Llywodraeth Cymru wneud y canlynol:

- Cefnogi sefydlu dau neu dri phrosiect stiwardiaeth gymunedol ar raddfa tirwedd, gan ychwanegu at y gwersi a ddysgwyd o'r prosiect Skyline.
- Sicrhau bod gan bawb yng Nghymru fynediad at gysylltedd digidol a rhyngwyd dibynadwy; a gweithio gyda sefydliadau busnes a gwirfoddol i helpu i gyflawni hyn.
- Sicrhau bod ei strategaeth unigrwydd yn nodi sut y gall gyfrannu at gyflawni ei hamcanion llesiant a nodau llesiant Cymru.
- Cefnogi cyrff cyhoeddus i weithio'n well gyda'i gilydd i gynllunio, paratoi a symud eu gweithgaredd a'u hadnoddau tuag at atal; i helpu i fynd i'r afael â throedd ac ymddygiad gwrthgymdeithasol.
- Cefnogi cyrff cyhoeddus i ddarparu dull mwy integredig o ddarparu gwasanaethau mewn ardaloedd gwledig.
- Ei gwneud yn ofynnol i geisiadau ar gyfer y rhaglen cyfleusterau cymunedol ddangos sut y byddant yn mynd yn groes i wrthwynebiadau llesiant lleol.
- Sicrhau bod y ddyletswydd economaidd-gymdeithasol yn cyd-fynd â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.
- Gosod safonau i sicrhau bod pobl yn gallu cyrchu mannau gwyrdd bioamrywiol o fewn 300 metr i'w cartref.
- Ymrwymo i gyflwyno'r cysyniad cymdogaeth 20 munud ar gyfer pob tref a dinas yng Nghymru; creu cymunedau iachach, hapusach sy'n addas ar gyfer dyfodol di-garbon. Mae hyn yn golygu cymdogaethau cryf, wedi'u cysylltu'n dda lle mae pobl yn byw o fewn pellter cerdded 20 munud i wasanaethau bob dydd allweddol, ac yn blaenoriaethu datblygiad tebyg i gymysgedd sy'n cyfuno tai, cysylltiadau trafniadaeth, gwasanaethau cyhoeddus, gweithleoedd a chyfleusterau hamdden.



Argymhellion Proses:

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddod â'r canlynol i ben:

- Ariannu rhaglenni tameidiog sy'n disgwyl canlyniadau o fewn amserlenni tymor byr.
- Canolbwyntio ar wendidau canfyddedig mewn cymunedau ac anwybyddu eu cryfderau.
- Ystyried perchnogaeth gymunedol a rheoli asedau fel dim ond pan na all cyrff cyhoeddus eu fforddio mwyach.
- Gweithio mewn seilos ac arwahanrwydd; methu â gweld y cysylltiadau ar draws adrannau'r llywodraeth er mwyn cefnogi cymdogaethau

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddechrau:

- Dadansoddi'r ddarpariaeth a mynediad at natur yn ôl anfantais economaidd-gymdeithasol, yn enwedig o ran rhaglenni cyllido.
- Cymryd dulliau 'seiliedig ar le' mewn cymunedau.
- Creu'r amodau i helpu cymunedau i wneud yr hyn sy'n bwysig iddyn nhw.
- Mynd â phartneriaeth i weithio y tu hwnt i 'ddelio â' broblemau mewn cymunedau tuag at atal problemau mewn cymunedau.

Cymru Lewyrchus

Argymhellion Polisi:

Dylai Llywodraeth Cymru wneud y canlynol:

- Sicrhau bod gan bawb yng Nghymru fynediad at gysylltedd digidol a rhyngrwyd dibynadwy; a gweithio gyda busnesau, sefydliadau gwirfoddol a chymunedau i helpu i gyflawni hyn.
- Mabwysiadu dull llywodraeth gyfan a chydweithio â busnesau, undebau llafur, y sector gwirfoddol, cymunedau a phobl ledled Cymru i weithredu cymdeithas carbon isel ar gyfer cenedlaethau'r presennol a'r dyfodol nad yw'n gadael neb ar ôl.
- Archwilio cyfleoedd i dreialu wythnos waith pedwar diwrnod, wedi'i alinio ag incwm sylfaenol cyffredinol, gan adeiladu ar dystiolaeth a gasglwyd gan beilotiaid mewn gwledydd eraill.

Argymhellion Proses:

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddechrau:

- Cefnogi mentrau lleol ar stiwardiaeth tir ac ynni adnewyddadwy, i helpu Cymru i drosglwyddo i gymdeithas carbon isel a dod ag ystod eang o fuddion i gymunedau lleol.

Efallai y byddwch hefyd yn gweld yr argymhellion mewn perthynas ag arweinyddiaeth a newid diwylliannol yn Llywodraeth Cymru a Chyrff Cyhoeddus o ddiddordeb. Gallwch ddod o hyd i'r argymhellion hyn [yma](#) ac [yma](#).



Atodiad 2

Tueddiadau'r Dyfodol i Gadw Llygaid Arnynt

Tueddiadau cyfredol

Er 1994 dim ond ychydig iawn mae tlodi [wedi gostwng o 27% o'r boblogaeth i 24%](#).

- Mae tlodi yng Nghymru yn gyffredinol wedi bod [yn uwch nag mewn unrhyw ardal arall o'r DU](#) am yr 20 mlynedd diwethaf.
- Plant yw'r rhai mwyaf tebygol o fod mewn tlodi cymharol ([29% o blant o gymharu â 19% o bensiyntwyr](#)).
- Mae'r pandemig wedi cynyddu'r anghydraddoldebau presennol - yn genedlaethol, mae'r gyfradd ddiweithdra wedi cyrraedd [8.5% ar gyfer gweithwyr BAME o'i gymharu â 4.5% ar gyfer gweithwyr gwyn](#).
- Mae rhaglenni cyflogadwyedd a sgiliau wedi profi [llai o arian](#). Yn unol â thueddiadau diwydiannol, fe'u targedwyd tuag at sectorau heddiw yn hytrach na sectorau yfory.
- [Mae 63% o'r rhai sydd newydd fod yn ddi-waith yn y DU yn 2020-21 o dan 25 oed](#). Roedd tua 26,802 o bobl ifanc yn ddi-waith yng Nghymru o Ragfyr 2020.
- Mae cyfran y menywod sy'n darparu gofal di-dâl yn cynyddu'n gyson gydag oedran, gan gyrraedd uchafbwynt yn 50au menywod a 60au cynnar pan fydd [mwy na chwarter y menywod \(26%\) yn darparu gofal di-dâl](#).
- Dyblodd nifer y troseddau [casineb rhwng 2012-13 a 2018-19](#), a barnwyd bod hil, cyfeiriadedd rhywiol, anabled a chrefydd yn ffactorau ysgogol. Hil sydd â'r mynychder uchaf fel ffactor ysgogol gyda 68% o droseddau casineb yn 2017-18 yn cael eu cymell gan hil.
- Mae cofnodion trais domestig yn cynyddu. Yn 2020, cofnododd yr heddlu 758,941 o droseddau cysylltiedig â cham-drin domestig yng Nghymru a Lloegr - [cynnydd o 9% ers y flwyddyn flaenorol a 27% o 2018](#).
- Mae nifer y bobl sy'n byw ar eu pennau eu hunain a heb aelodau o'r teulu yn cynyddu. Erbyn hyn mae pobl 65 oed a hŷn yn 45% o aelwydydd person sengl.
- [Mae 141 o wledydd yn agored i o leiaf](#) un bygythiad ecolegol rhwng nawr a 2050. Mae gan yr 19 gwlad sydd â'r nifer uchaf o fygythiadau boblogaeth o 2.1 biliwn o bobl.
- [Mae un o bob saith oedolyn yn yr Alban a Chymru yn profi tlodi data](#): Mae bron i filiwn o oedolion yn yr Alban a Chymru yn ei chael hi'n anodd fforddio mynediad digonol, preifat a diogel i'r rhyngwyd.

Rhagfynegiadau yn y Dyfodol:

- Dywed y Prif Economegydd y gallai diweithdra yng Nghymru gyrraedd oddeutu [114,000 o bobl yn 2021](#) - lefel cyn-argyfwng dwbl o 55,000.
- Gallai [dyfodol gwaith](#) weld newid yn y galw i ffwrdd o swyddi cymorth swyddfa, gweithredwyr peiriannau, a phroffesiynau sgiliau isel eraill - tuag at weithwyr proffesiynol technoleg fel 'peirianwyr cyfrifiadurol' ac 'arbenigwyr technoleg cyfathrebu gwybodaeth'.
- Amcangyfrifir bod [1.2 biliwn o bobl mewn perygl o gael eu dadleoli erbyn 2050](#).
- Disgwylir i'r boblogaeth barhau i dyfu ac yna cwmpo wrth i ni symud i 2050, er y gallai hyn gael ei arafu gan welliannau mewn disgwyliad oes.
- Bydd costau gofal cymdeithasol ac iechyd yn cynyddu. Mae rhagamcanion ar gyfer gweithlu sy'n heneiddio yn golygu y bydd cyfran fwy o bobl o oedran pensiwn ar gyfer pob person o oedran gweithio o'i gymharu â nawr.